МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Гроші та кредит»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Облік і аудит

за темою № 10 - Сутність і функції кредиту

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО
Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО
Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.09.21№ 2

ПОГОДЖЕНО
Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21№ 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від 31.08.21№ 1

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління,
протокол від 31.08.2021 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Водолазська Н.В.

Рецензенти:
1. Доктор економічних наук, професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського – Дружиніна В.В.
2. Кандидат економічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС Пушкар О.І.

План лекції

1. *Необхідність та сутність кредиту*
2. *Функції кредиту*

Рекомендована література:

Основна

1. Алєксєєв І.В. Гроші та кредит. Навчальний посібник. – Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2017. – 216 с.
2. Алєксєєв, І.В. Гроші та кредит. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2009. – 254 с.
3. Аранчій, В.І. Гроші та кредит. Навчальний посібник. – Львів : Магнолія 2006, 2018. – 362 с.
4. Бандурка, О.М. Гроші та кредит. Підручник. – Львів : Магнолія 2006, 2018. - 367 с.
5. Бандурка, О.М. Гроші та кредит. Підручник. – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 368 с.
6. Ільчук П.Г. Гроші та кредит. Підручник. – Львів : Видавець ПП Сорока Т.Б., 2016. – 412 с.
7. Конституція України, прийнята Законом № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. / Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show
8. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14
9. Про грошову реформу в Україні : Указ Президента України // Вісник НБУ. – 1996. – № 5.
10. Про заставу : Закон України № 2654-XII від 2.10.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2654-12
11. Про затвердження Положення про валютний нагляд : Постанова Правління НБУ від 03.01.2019 № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19#n163
12. Про затвердження Положення про ліцензування банків: : Постанова Правління НБУ від 22.12.2018 № 149 [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18
13. Про Національний банк України : Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14
14. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція № 368 від 26.09.2001 р. (зі змін. і доп.) : Постанова Національного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01
15. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від

23.02.2012 № 4452-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17
16. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України № 2664-III від 12.07.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14
17. Реверчук С.К. Гроші та кредит. Підручник. – К. : Знання, 2011. – 382 с.
18. Савлук М.І. Гроші та кредит. Підручник. – К. : КНЕУ, 2011. — 589 с.
19. Ставерська Т.О. Гроші та кредит. Навчально-методичний посібник. – Харків : Видавець Іванченко І.С., 2015. – 88 с.
20. Шевчук І.Л. Гроші та кредит. Навчальний посібник. – Х. : Видавець І.С. Іванченко, 2018. – 271 с.

Додаткова

21. Гриньова, В.М. Гроші і кредит. Навчальний посібник. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 208 с.
22. Демківський, А.В. Гроші та кредит. Навчальний посібник. – К. : Дакор, 2007. – 528 с.
23. Євтушенко О.А. Гроші та кредит : практикум. Навчальний посібник. – Д. : ДУЕП, 2009. – 172 с.
24. Івасів Б.С. Гроші та кредит. Підручник. – Тернопіль : Карт-бланш, 2000. – 512 с.
25. Історія гривні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua
26. Коваленко В.В. Банківська система України. Монографія. – Суми : УАБС НБУ, 2010. – 187 с.
27. Коваленко Д.І. Гроші та кредит : теорія і практива. Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.
28. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит : теорія та практика. Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2013 – 578 с.
29. Корнєєв В.В. Модифікація форм фінансового посередництва в Україні / В.В. Корнєєв // Фінанси України. – 2013. – № 1. – С. 77-85.
30. Костюка О., Лін М., Омета Г. Євразійські перспективи розвитку банківських систем. Монографія. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 157 с.
31. Коцовська Р.Р. Банківські операції. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2010. – 390 с.
32. Крупка М.І. Гроші та кредит. Навчальний посібник. – Л., 2010. – 406 с.
33. Лагутін В.Д. Кредитування : теорія і практика. Навчальний посібник. – К. : Знання, КОО, 2010. – 215 с.
34. Манжос С. Б. Гроші та кредит. : Навчально-методичний посібник для проведення практичних занять та організації самостійної роботи для студентів денної форми навчання спеціальності «Економіка підприємства», «Міжнародна економіка». – Полтава, 2010. – 100 с.
35. Михайловська І.М. Гроші та кредит : практикум. Навчальний посібник. – Львів : Новий Світ-2000, 2008. – 310 с.
36. Михайловська І.М. Гроші та кредит. Навчальний посібник. – Львів :

Новий світ 2000, 2011. – 432 с.
37. Пахомов, В.І. Гроші та кредит. Навчально-методичний посібник. – К. : МАУП, 2004.- 56 с.
38. Реверчук С.К. Гроші та кредит. Підручник. – К. : Знання, 2011. – 382 с.
39. Черкашина К.Ф. Гроші і кредит : в схемах та таблицях. Навчальний посібник – Київ. : ЦП «КОМПРИНТ», 2013. – 214 с.
40. Щетинін А.І. Гроші та кредит. Підручник. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 430 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті
41. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua
42. Офіційний сайт вільної енциклопедії Вікіпедії: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/
43. Офіційний сайт Національного банку України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/
44. Офіційний сайт навчальні матеріали онлайн: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/
45. Офіційний сайт Асоціації українських банків: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua

Текст лекції

1. Необхідність та сутність кредиту

Кредит виник на певному етапі розвитку людського суспільства спочатку як явище випадкове, зумовлене особливими взаємовідносинами між товаровиробниками: коли продавцю потрібно було продавати товар, а в покупця не було грошей, щоб його купити (тому що він ще не виготовив свій товар, або виготовив, але не продав його), виникала погреба у передачі продавцем покупцеві товару з відстрочкою платежу, тобто в кредит. У цьому полягає найбільш загальна причина необхідності в кредиті.

Для одержання кредиту потрібно, щоб той, хто його надає, довіряв тому, хто хоче ним скористатися. Сам термін «кредит», що походить від латинського

«credo», що означає «вірю». Коли ж однієї довіри недостатньо, оскільки існує великий ризик щодо своєчасного та повного повернення кредиту, необхідні певні гарантії того, хто має відповідні кошти, або страхової компанії.

З розвитком товарного виробництва, особливо коли воно набуває загального характеру, кредит стає обов'язковим атрибутом господарювання. Кредит допомагає уникнути кризових явищ, безперебійно здійснювати виробництво товарів та обмін ними. Отже, без кредиту нормальне функціонування товарного виробництва взагалі неможливе.

Економічною передумовою існування кредиту є отримання регулярних доходів тими, хто хоче ним скористатися.

Необхідність кредиту обумовлена кругообротом основного та

оборотного капіталів господарюючих суб'єктів різних форм власності. У ході обороту в одних суб'єктів утворяться тимчасово вільні кошти, а в інших виникає потреба в них, тобто виникає необхідність залучити до господарського обороту додаткові кошти для безперебійного функціонування підприємства. Це протиріччя й вирішується за допомогою кредиту.

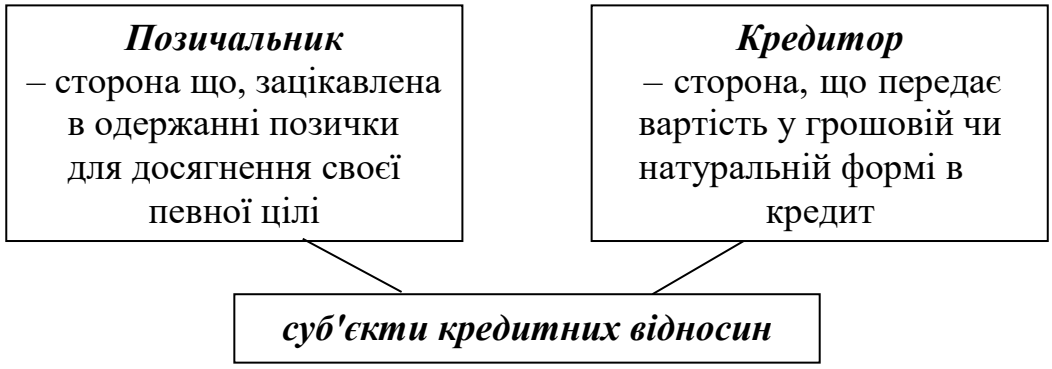
Таким чином, ***кредит*** *– це суспільні економічні відносини між різними суб'єктами (юридичними та фізичним особами, державами) з приводу перерозподілу вартості в процесі передачі один одному в тимчасове користування вільних грошових коштів (або матеріальних засобів) на засадах зворотності, платності та добровільності.*

Кредит об'єднує собі два процеси:

1) акумуляцію тимчасово вільних коштів;
2) вкладення або розміщення цих коштів.

Кредит обслуговує більшу частину товарних потоків, замінюючи традиційні товарно-грошові зв'язки обмінного характеру. Він виступає як важливий засіб забезпечення фінансово-господарської діяльності суб'єктів економіки.

У кредитних відносинах беруть участь не менше ніж дві сторони:

Таким чином, кредит виражає економічні відносини між кредитором та позичальником, які виникають під час одержання позички, користування нею та її повернення. Як правило, відносини між суб'єктами кредитної угоди мають добровільний характер.

А ті грошові чи матеріальні цінності, затрати чи проекти, відносно яких укладається кредитна угода, є ***об'єктом кредиту.***

За суб'єктами кредитної угоди та їх комбінацією можна виділити такі типи та різновиди кредитних відносин:

1. Відносини, в яких з одного боку приймає участь банк (Б):

Б → підприємство; Б → фізична особа; Б → Б;

Б → держава (купуючи державні цінні папери).

2. Відносини між підприємствами, організаціями, товариствами (П):

П → П;

П → фізична особа;

П → Б (купуючи цінні папери, емітовані банком);

П → держава (купуючи державні цінні папери).

Кредитні відносини між підприємствами, організаціями і товариствами, з одного боку, та населенням з іншого. Такі відносни є дуже поширеними.

3. Відносини, в яких приймає участь населення:

фізична особа → П (купуючи корпоративні цінні папери);

фізична особа → Б;

фізична особа → держава (купуючи державні цінні папери);

фізична особа → фізична особа.

Населення кредитує банки через вклади в них, купівлю їхніх сертифікатів або інших цінних паперів (банківських векселів) тощо. Кошти населення сьогодні у розвинутих країнах є основним кредитним ресурсом банків.

Кредитні відносини, що виникають між двома фізичними особами (громадянами), є самими незахищеними з точки зору закону, якщо тільки не завірені нотаріально.

4. Відносини, в яких приймає участь держава:

держава → підприємство;

держава → Б;

держава → держава.

5. Зовнішньоекономічні кредитні відносини, коли суб'єктами кредитної угоди виступають міжнародні фінансово-кредитні установи (ФКУ), банки та окремі фірми.

міжнародні ФКУ → держава;

міжнародні ФКУ → підприємство;

міжнародні ФКУ → Б.

Кожен тип кредитних відносин має свою специфіку, яка насамперед визначається складом суб'єктів цих відносин. У свою чергу, це визначає умови кредитної угоди (об'єкти кредитування, умови користуванню кредитом та погашення його тощо).

В умовах ринкової економіки об'єктом кредитних відносин є гроші як загальний ресурс, за допомогою якого можна придбати всі інші ресурси – матеріальні, технічні, трудові, природні тощо.

Кредитні відносини відрізняються від фінансових тим, що вони виникають з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення. Надана у тимчасове користування вартість через певний час повинна повернутися до її власника. Цим кредит відрізняється від товару, який після продажу його переходить від продавця до покупця.

Передумовою повернення кредиту є кругооборот основного та оборотного капіталу або одержання доходів позичальником.

Якщо надана у позичку вартість до кредитора не повертається, то кредит втрачає свою економічну сутність. Він перетворюється на подарунок або на крадіжку.

Характерною рисою кредиту є сплата процентів за користування ним.

Отже, в економіці країни постійно є кошти, які можуть бути використані як кредитні ресурси для надання позичок:

1) залишки коштів на рахунках у банках;

2) грошові заощадження населення;

3) залишки коштів, що знаходяться на рахунках державних і місцевих бюджетів;

4) гроші, що знаходяться «у дорозі». Оскільки розрахунки між підприємствами здійснюються у безготівковому порядку, існує визначений час між списанням коштів з одного рахунка й зарахуванням їх на інший рахунок, що можна використовувати як кредитний ресурс;

5) як кредитний ресурс банки іноді можуть використати власний капітал:

– статутний фонд;

– резервний фонд та ін.;

6) НБУ використовує як кредитний ресурс гроші в обігу, що випускаються на кредитній основі шляхом утворення пасивів (дійсних внесків). У такий же спосіб утворять внески й комерційні банки.

Сукупність усіх коштів, які можна використовувати в якості кредитних ресурсів являє собою *позичковий фонд (капітал) країни*. Позичковий капітал перебуває у постійному русі, породжуючи виникнення кредитних відносин. Тому нерідко ***кредит*** трактується ***як форма руху позичкового капіталу.***

2. Функції кредиту

Сутність кредиту проявляється через його *функції.* Функція має об'єктивний характер, кожна з них виконує конкретну «роботу».

Кредиту притаманна ***перерозподільча функція***, тобто за його допомогою відбувається перерозподіл вартості на засадах повернення. Ця функція властива всім формам та видам кредиту. Перерозподілятися може тільки вартість (як у товарній, так і в грошовій формі), котра в даний момент є вільною. При цьому власник вартості не змінюється, ним лишається кредитор. Позичальник тимчасово користується лише споживчою вартістю наданих у кредит речей чи грошових ресурсів.

Другою функцією кредиту є створення грошей для грошового обігу – ***емісійна функція,*** її виконує лише банківський кредит, саме методами кредитної експансії (розширення кредиту) та кредитної рестрикції (звуження кредиту) регулюється кількість грошей в обігу.

Між обома функціями кредиту (перерозподільчою та емісійною) існує тісний зв'язок.

Однією з функцій кредиту є ***регулювання економіки:*** кредит дозволяє залучати матеріальні ресурси чи грошові кошти в ті галузі економіки, що найбільше цього потребують.

Контрольна функція – забезпечується контроль за дотриманням умов та принципів кредиту з боку суб'єктів кредитної угоди.

Ще в економічній літературі називають такі функції кредиту:

– акумуляцію та мобілізацію грошового капіталу;

– економію витрат обігу;

– прискорення концентрації та централізації капіталу.